

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף אמנויות
הפיקוח על הוראת התאטרון

הצעות לתכניות לימודים בתאטרון במסגרת לימודי השכלה כללית

יחידה העוסקת בתהליכי יצירה, ממחזה להצגה
יחידה העוסקת בלמידת תאטרון בהתייחס לציר היסטורי
יחידה העוסקת בהורת התאטרון בהתייחס לציר רעיוני

רציונל

לימוד אמנויות הוא לימוד שפה, קריאה והבנה של "טקסטים" המפתחים חשיבה במגוון הרמות עד לפרשנית וביקורתית. (ראה סעיף 7 למטרות החינוך הממלכתי התש"ס). לימוד באמצעות אמנויות מאפשר קריאה אינטר-טקסטואלית מתחומים שונים המעשירים את אופני הלימוד וההוראה בכל מקצועות הלימוד.

לימוד והוראת אמנויות מבטיח חינוך איכותי גם בהתייחס לתורת האינטליגנציות המרובות של גארדנר (1983, 1993), ניתן לראות כי האינטליגנציות האמנותיות התוך-אישית, התנועתית, המוסיקאלית, המרחבית, והחזותית מלמדת באופן מובהק ומעודדות יצירתיות, תעוזה, גישה פואטית, סמלית, אסתטית ועוד.

בעולם העובר מהפכה כמהפכת הטכנולוגיה והידע הנוכחית, מחויב בשינוי אורח החיים ובחינוך אנו מחויבים להגיב לכך. האמנויות הן: שפות בינלאומיות, לא-מילוליות חשובות ביותר, המאפשרות תקשורת בין בני אדם על אף השונות התרבותית. ערך-גיבוש מערכת ערכים מוצקה שתשמש את הלומד כמצפן לבחירה מושכלת בעתידו. מעורבות-הלומד פעיל באופן אישי בחקירה ובגילוי, בחשיבה אינטליגנטית ואינטגרטיבית, מגלה מוטיבציה, מבצע את המשימות ויוזם העמקה של הנושא הנלמד. רלוונטיות-למידה הנותנת מענה לצרכיו האישיים של הלומד ומאפשרות יישום הנלמד בפתרון בעיות ברמה העיונית ובחיי היום יום.

האמנויות מחייבות עבודת צוות, שיתוף פעולה, הקשבה וכבוד לאחר שמולך. רק כך יוכלו לצאת לדרך הפקות מורכבות כגון הצגות, תערוכות ומופעים.

האמנות מתחברת לחיי היום-יום במגוון ממדים, היא מעוררת מחשבה רפלקטיבית וביקורתית על התופעות בהן נתקל התלמיד ומחנכת אותו להגיב באופן פעיל על תופעות שמפריעות לו בעולם. בדרך זו הופך התלמיד לתאטרון לאזרח פעיל ומעורב.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף אמנויות
הפיקוח על הוראת התאטרון

עקרונות יסוד

- לימודי התיאטרון המשלבים בין: עיון, למידת מיומנויות, יצירה וצפייה, מזמנים ללומדים חוויות רגשיות ואסתטיות: כצופים בהצגות המועלות על הבמה, כקוראי מחזות מז'אנרים ומזרמים שונים, כמתנסים במשחק ובהפקה, וכקוראי טקסטים עיוניים הקשורים לאמנות התיאטרון.
- לימודי התיאטרון מקנים ללומדים את שפת התיאטרון ומכשירים אותם להשתמש במונחים השגורים בה באופן מדויק ומושכל בהקשרים שונים: דיון וכתובת רשמים בעקבות צפייה בהצגות, פרשנות מחזות, הצגת מונולוגים, דיאלוגים והעלאת הפקות בימתיות.
- צפייה בהצגה, ולצדה היכרות עם טקסט המחזה המשמש לה בסיס, מעניקות ללומדים תובנות הולכות ומעמיקות בנוגע למקומה של הפרשנות הבימתית העשויה להשתנות בהתאם לנסיבות הזמן והמקום ובהתאם לאפשרויות המימוש השונות של הטקסט בביצועו הבימתית.
- תאטרון במהותו הוא אמנות העוסקת בערכים אנושיים חברתיים, מוסריים דתיים ואחרים. כל יצירה תאטרונתית מחזקת או מערערת ערכים אלה. דיונים בכיתה במהלך הלמידה מבליטים דילמות מוסריות ויוצרים תמונה מורכבת של העולם. הדיונים מאפשרים לתלמידים לנקוט עמדה תוך התייחסות מכבדת לדעות האחר. העבודה המעשית מבליטה ערכים שונים. לדוגמה דרך העבודה על דמות, התלמיד לומד על עצמו ועל עולם הערכים של הדמות אותה הוא משחק.
- בתהליך העבודה על סצנות מתחזקים אצל התלמידים נושאים ערכיים כמו: אמפטיה, רגישות והבנה של הדמויות, הבנה שלהם את עצמם כשחקנים וההבנה והקבלה את הפרטנר- כל אלה מסכמים תהליך למידה ויצירה המחדדים את משמעות ערך הכבוד לזולת.

דרכי הוראה למידה

לימודי התיאטרון מושתתים על שילוב הדוק בין ארבעה סוגי פעילות:

קריאה, עיון, צפייה והתנסות בסדנאות בהן מתקיימת רכישת מיומנויות ביצוע ויצירה אישית וקבוצתית). ככוחו של שילוב מיוחד זה להוביל ללמידה משמעותית, לרכישת אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה: חשיבה פרשנית, ביקורתית ויצירתית. תהליך הוראה-למידה זה, על שלושת קדקודיו, יקנה לתלמידים מיומנויות כדלהלן: שאילת שאלות, בניית טיעונים פרשניים מנומקים, חשיבה הקשרית הבוחנת את הקשר בין מחזה או הצגה לבין הרקע התרבותי-חברתי שבו הם נוצרו, עריכת השוואות (בין מחזות וסגנונות שונים או בין הפקות שונות של אותו המחזה) ובניית תהליכים של קבלת החלטות המבוססות על שיקולים אמנותיים, רעיוניים וטכניים – ברמת היחיד וברמת הקבוצה.

העלאת רעיונות פרשניים וחתירה למימושם על הבמה יפתחו את יכולת התלמידים להתבונן בבעיה מכמה נקודות מבט, לבחון יחד תפיסות בימתיות חלופיות ולבחור בזו ההולמת את עמדתם שלהם. תיעוד התהליך המחקרי והמימוש הבימתית, שמשתקף כתהליך בדפי העמדה ובספר הבימוי המלווים את היחידות ההתנסותיות (דיאלוג/מונולוג והפקה), ישמשו בסיס לרכישת כלים לחשיבה מטה-קוגניטיבית מתמשכת, הנגזרת מהלמידה גם בשלביה המעשיים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף אמנויות
הפיקוח על הוראת התאטרון

קריאת מחזות, עבודת השחקן בעיצוב דמויות מתוך טקסטים, תרגילי משחק ואימפרוביזציות, הכלולים כולם בהוראת התיאטרון, מסייעים להעשרת השפה ומפתחים את כושר ההבעה האישית של התלמיד בעל פה ובכתב. בלימודי התיאטרון מושם דגש חזק בשיפור ההגייה (דיקציה) ובפיתוח שפת הגוף – כישורים שנודעת להם חשיבות בכל תחום, לצורך יצירת קשר עם הזולת. מתוך השילוב בין הרובד המילולי ובין הרובד הלא-מילולי בהצגה, יכולים התלמידים ללמוד על הקשר בין מה שנאמר במפורש לבין מה שנאמר בין השורות, ועל הפער, על ההלימה או על הסתירה בין השניים.

לימוד טקסטים בעלי חשיבות מרכזית מהמחזאות העולמית והישראלית פותח בפני התלמידים צורה לדיאלוג רב-תחומי, עם מגוון גדול של תרבויות ושל תקופות.

להלן שלוש הצעות לבניית יחידות לימוד (בחירת המחזות הנלמדים נתונה לשיקולו של המורה)

1. יחידה העוסקת בתהליכי יצירה, ממחזה להצגה

בלמידת הנושא "ממחזה להצגה" משולבים הוראת מרכיבי הטקסט הדרמטי (מחזה) ומרכיבי ההצגה. החיבור בין הנושאים הללו הוא במהות לימודי התאטרון, הוא מעודד את החשיבה, את יכולת הניתוח, ההשוואה, הסקת המסקנות, הוא נדרש לתת פרשנות בימתית משלו לטקסט, כלומר לחבר בין גופי ידע שונים.

לימוד של מחזה הוא שלב בדרך למכלול השלם כלומר להצגה. כל קריאה ופענוח של טקסט דרמטי חייבת להילמד בעיניים תיאטרוניות הבודקות את אופני הביצוע הבימתי (זאת בהבדל מקריאת מחזות בשיעורי ספרות).

העיסוק בנושא "ממחזה להצגה" מאפשר הבנה טובה יותר של דרכי החקר של תחום הדעת. הוא מאפשר ליישם את הידע הנרכש ולטפח חשיבה ביקורתית ומעודדת יצירתיות. דרך ההוראה/ למידה של הנושא "ממחזה להצגה" מחברת בין עקרונות הלמידה של לימודי התיאטרון בחט"ע: צפייה, קריאה, עיון והתנסות.

2. בחירת נושאים ומחזות בהתייחס לציר היסטורי

הוראת מחזה והצגה בקונטקסט של תקופה היסטורית, תוך התייחסות לנושאים הנגזרים מהתקופה מאירועים בולטים/רלוונטיים בהיבטים חברתיים, תרבותיים ואמנותיים.

- יוני ורומא
- פולחן
- מפולחן לתאטרון

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף אמנויות
הפיקוח על הוראת התאטרון

- איפיגניה באוליס, אוריפידס, *אנטיגונה*, סופוקלס, *הבקכות*, אוריפידס, *הצפרדעים* אריסטופנס
- **ימי הביניים**, הוצאת התאטרון מחוץ לחוק, מתאטרון דתי לתאטרון חילוני, *כל אדם*, אנונימי, מחזות מוסר.
- **רנסנס ובארוק**, **הרנסנס האיטלקי**-קומדיה דל'ארטה
- **תאטרון אליזבתני ותאטרון הרסטורציה האנגלי**
אותלו, ויליאם שייקספיר, *חלום ליל קיץ* ויליאם שייקספיר, *רומיאו ויוליה*, ויליאם שייקספיר
- **הניאו-קלאסיקה בצרפת**
בית ספר לנשים, *מולייר*, *הקמצן*, *מולייר*, *טרטיף*, *מולייר*
- **הבארוק האיטלקי**
ציפור הירוקה, קרלו גוצי, מירנדולינה, קרלו גולדוני, משרתם של שני אדונים, קרלו גולדוני
- **1859 – דארווין מפרסם את ספרו "מוצא המינים"**
- **1914-1918 – מלחמת העולם ה-1**
- **1927 – מוקרן הסרט המדבר הראשון (זמר הג'אז)**
- **1929 – מפולת הבורסה בארה"ב: השפל הכלכלי העולמי**
- **1936 – מלחמת האזרחים הספרדית**
- **1939-1945 – מלחמת העולם ה-2**
- **1945 – פצצת האטום הראשונה הוטלה על יפן**
- **1961-1976 – מלחמת ויאטנם**
- **1969 – האמריקאי הראשון נוחת על הירח**
בית בובות, הנריק איבסן, *גן הדובדבנים*, אנטון צ'כוב, *העלמה יוליה*, אוגוסט סטרינדברג
כולם היו בני, ארתור מילר, *ביבר הזכוכית*, טנסי ויליאמס, *ירמה*, פדריקו גרסיה לורקה
הנפש הטובה מסצ'ואן, ברטולד ברכט, *אמא קוראז'*, ברטולד ברכט, *מעגל הגיר הקווקזי*, ברטולד ברכט
מחכים לגודו סמואל בקט, *הזמרת הקרחת*, אד'ן יונסקו, *בלב ים*, סלבומיר מרוז'ק
- **השפעות מאוחרות של סגנונות התאטרון האנטי-ריאליסטי**
- **1948 – הוקמה מדינת ישראל**
חפץ חנוך לוין, *שיץ חנוך לוין*, *יעקובי וליידנטל* חנוך לוין, *הכלה וצייד הפרפרים* נסים אלוני
לוקאס הפחדן נסים אלוני, *הוא הלך בשדות*, משה שמיר, *הם יגיעו מחר*, נתן שחם,
הדיבוק, ש. אנ-סקי, *גטו*, יהושע סובול
- **תאטרון פוסטמודרני, השפה הפוסטמודרנית, פרפורמנס**

העלאה במשכורת, ז'ורז' פרק

צ'רלי קצ'רלי, דניאל הורוביץ

גילוי אליהו, עפ"י ס. יזהר / רות קנר

The Cost of Living / DV8

3. בחירת נושאים ומחזות בהתייחס לציר נושאי רעיוני

מספר דוגמאות לנושאי רוחב שיכולים לשמש כנקודת מוצא בבניית יחידת הוראה

- היחיד בחברה
- משפחה
- דמות האישה
- אירועים היסטוריים והשפעתם על האמנויות כמו: מלחמות
- מהפכות חברתיות והשפעתן על האמנויות
- שילוב אמנויות ביצירה עכשווית
- מיתוסים וגלגוליהם ביצירות בתחומים שונים
- יחסי אמנות וקהילה - יחסי אמן קהל

דרכי הערכה

דרכי הערכה חלופית- הצגת סצנות מתוך מחזות, בהתייחס לנושאים, מושגים
כתיבת תלקיט מלווה, כתיבת ביקורת להצגה, כתיבת תכניה להצגה על פי מחזה.